

Mina Kujović

Zahtjev za otvaranje gimnazije u Gračanici 1914. godine

*(Prilog historiji razvoja školstva u
Gračanici)*

A DEMAND FOR THE OPENING OF GRAMMAR SCHOOL (GIMNAZIJA) IN GRAČANICA 1914

ABSTRAKT

Iz ovog, do sada nepoznatog dokumenta doznajemo da su ugledne Gračanlije još 1914. godine zahtijevali od okupacionih vlasti da otvore gimnaziju u Gračanici, uz prigovor da je čitav ovaj kraj u aktuelnim razvojnim programima potpuno zapostavljen. Nažalost, nije poznato da li je vlast u Sarajevu reagovala ne te prigovore. Vjerovatno je Prvi svjetski rat prekinuo sve te aktivnosti.

Ključne riječi: Gračanlije, Kotor Gračanica, deputacija

ABSTRACT

From this, so far unknown, document we learn that some well-respected townsmen of Gračanica had far back in 1914 demanded that the occupation army should establish the Grammar school in Gračanica objecting that the whole area was utterly neglected as far as the cultural development was concerned. Unfortunately, it so far not known whether there was any response from the authorities in Sarajevo. It is more likely that the World War 1 had interrupted all those activities.

Key words: Gračanlija (a townsman of Gračanica), Kotor Gračanica, deputation

Grupa od 14 uglednih predstavnika gračaničke općine (Ahmet Širbegović, Mehmed Rešidbegović, Omer Hivzefendić, H. Mošo, I. Danon, Mošo M. Elazar, Adem Džebić, Sulejman Fazlić, Mujaga Kučukalić, David

I. Danon, Mujaga Halilbegović, Hasib Hivzefendić, Rafel I. Danon, Ibrahim Čajić i M. Rešidbegović) posjetila je Sarajevo 21. marta 1914. godine i tom prilikom predala Zemaljskoj vladi za Bosnu i Hercegovinu jednu peticiju, molbu¹, u kojoj su ispisane određene potrebe i zahtjevi za brži ekonomski razvoj Gračanice. U spisima Zemaljske vlade Peticija je protokolisana 28. marta 1914. godine. Šefu Zemaljske vlade, Potjoreku, Peticiju je predala posebna deputacija, koju je predvodio Ragib-beg Džinić². Osim napomene o toj deputaciji, drugih podataka na dokumentu nema. Nismo mogli utvrditi da li su svi spomenuti građani bili u deputaciji ili su Potjoreka posjetili samo odabrani. Isto tako, nismo mogli utvrditi da li je Zemaljska vlada na nekoj od svojih sjednica razmatrala zahtjeve gračaničkih predstavnika. Ako je i bilo nekih planova, Prvi svjetski rat je onemogućio njihovu realizaciju.

Svoju predstavku Gračanlije započinju konstatacijom da Zemaljska vlada planira “mnogo miliona” za novi investicioni program, koji ima za cilj da “našu domovinu unaprijedi i u materijalnom i u moralnom pogledu”. Slijede zahvale Zemaljskoj vladi i njenom planiranom investicionom programu i konstatacija da je prirodno nastojanje svakog kraja, svakog pojedinog mjesta što želi “neku korist za se izvući”.³ Želje su naročito izražene kod onih koji su iz nekih razloga bili zaboravljeni i u ranijim razvojnim programima izostavljeni. Među takve, prema mišljenju potpisnika molbe, spadala je i Gračanica:

“Kao predstavnici takvog jednog zaboravljenog kraja i mjesta, kao izaslanici grada Gračanice i njegova kotara slobodni smo da pred visoku vladu iziđemo

sa ovom predstavkom, u kojoj popisasmo sve ono, čega nemamo, a trebali bi imati, pa molimo da nam se pomogne jer inače nemamo nikakve budućnosti.

Imajući u vidu investicioni program i krećući se u granicama mogućnosti slobodni smo da ovom predstavkom visoku vladu upozorimo na slijedeće svoje prijete potrebe i da najponiznije zamolimo, da im se po mogućnosti i čim prije udovolji.

I. Dok zapadna strana kotara: dolina Bosne od Doboja do iza Kožuba ide u susret boljoj budućnosti, jer će ju uskoro posijecati prva pruga naše buduće željezničke mreže, dok će normalizovanjem već postojeće pruge Doboj - Tuzla i ostala sela našeg kotara uznapredovati, ostaje naše kotarsko mjesto - grad Gračanica po strani od potonje pruge, spojeno doduše željeznicom ali onim časom bez vrijednosti, kad se normalizovanje sastavne joj pruge Doboj - Tuzla konačno izvrši. Molimo zato, da se proširenje dosadašnje pruge uskoga kolosijeka Doboj - Tuzla izvrši tako, da se pruga od Boljanića do iza Gračanice premjesti na desnu obalu Spreče ili da se barem postojeća pruga Karanovac - Gračanica normalizuje.

II. Pošto će se u najbližoj budućnosti više srednjih škola graditi, molimo, da se jedan srednji zavod (makar samo mala gimnazija)⁴ i u Gračanici podigne. (ist. ur.)

III. Nastojeći da ispravimo pogreške, koje su naši stari počinili, kad su odbili centralnu kaznionu, koja se danas u Zenici nalazi, molimo da se ženska kazniona, koja će se uskoro graditi, u Gračanici sagradi.

IV. Da uzmognemo naše mjesto izdašnom i zdravom vodom snabdijevati potrebno je da u Gračanici načinimo vodovod. Pošto je naša općina danas bez znatnijih priboda, -moramo, pored sve pripravnosti, da sami mnogo žrtvujemo - da zamolimo subvenciju iz zemaljskih sredstava.

Sve te navedene potrebe konkretizujemo i obrazložimo potonja u prilogima pod I-IV i ponovo molimo, da visoka vlada našu molbu čim prije u pretres uzeti izvoli..."

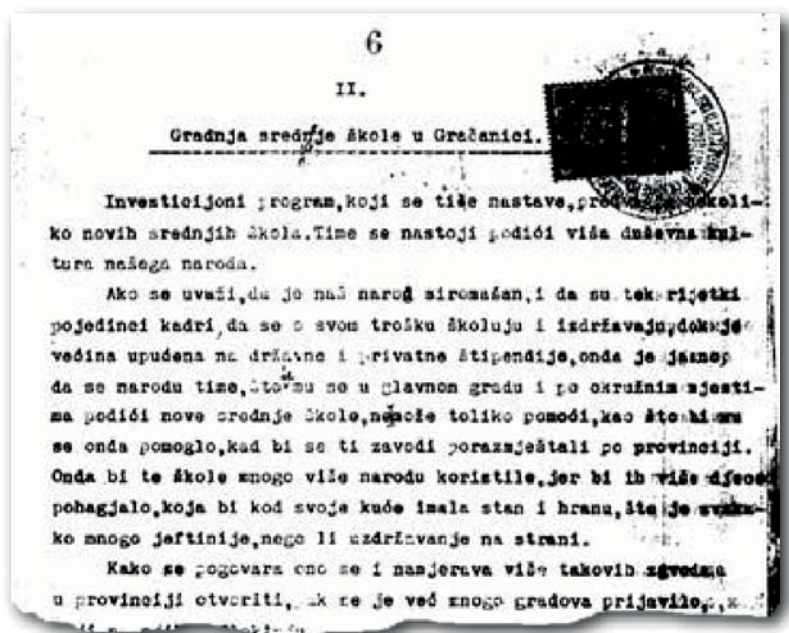
U nastavku predstavke spominje se kako su gradska općina u Gračanici, a i kotarsko vijeće spremni maksimalno se žrtvovati kako bi se njihovo mjesto unaprijedilo. Spomenuta obrazloženja priloga I, III i IV nisu sačuvana ili ih, za sada, nismo mogli pronaći. Sačuvan je samo prilog II, koji se odnosi na srednju školu. Napisan je u dva primjerka: latinicom i ćirilicom. Ovjeren je samo prilog napisan latinicom.

Donosimo integralni tekst priloga II:

“GRADNJA SREDNJE ŠKOLE U GRAČANICI

Investicioni program, koji se tiče nastave, predviđa nekoliko novih srednjih škola. Time se nastoji podići viša duševna kultura našeg naroda.

Ako se uvaži, da je naš narod siromašan i da su tek rijetki pojedinci kadri, da se o svom trošku školuju i izdržavaju, dok je većina upućena na državne i privatne štipendije, onda je jasno, da se narod time, što će mu se u glavnom gradu i po okružnim mjestima podići nova srednja škola, ne može toliko pomoći, kao što bi mu se pomoglo, kad bi se ti zavodi smještali po provinciji. Onda bi te škole

mного više narodu koristile, jer bi ih više djece pohađalo, koja bi kod svoje kuće imala stan i hranu, što je svakako mnogo jeftinije, nego li uzdržavanje na strani. Kako se pogovara ono se i namjerava više takvih zavoda u provinciji otvoriti, čak se još mnogo gradova prijavilo, koji na njih reflektuju.

I mi kao predstavnici Gračanice, molimo da se i u našem mjestu jedna srednja škola otvori. Naše je mjesto od prirode zdravo, blage klime, spojeno željeznicom i putevima sa svojom okolicom, ono imade priličan broj državnih (5, a gradiće se uskoro još 2) i konfesionalnih (3) osnovnih škola, a narod jedva čeka, da mu se dade prilika, da svoju djecu, koju i u osnovnu školu rado daje, dalje obrazuje. Gradska općina je pripravna na najveće žrtve u tu svrhu, da srednju školu dobije: voljna je pomoću komunalnog zajma zemaljskoj upravi potrebnu zgradu na raspolaganje staviti, a po mogućnosti godišnji prinos za uzdržavanje zavoda votirati.”

Zemaljska vlada Bosne i Hercegovine razmatrala je prispjele molbe za otvaranje srednjoškolskog zavoda u onim općinama koje su smatrale da za to imaju dovoljno uvjeta. Razmatrane su molbe predate iz: Dervente, Livna, Bijeljine, Gradačca i Bosanske Krupe. U nedatiranom zapisniku (izvještaju), koji je tom prilikom sačinjen ne spominje se molba upućena iz gračaničke općine. Komisija koja je razmatrala pristigle molbe, konstatovala je da Derventa, Livno i Sarajevo imaju najviše uvjeta za otvaranje srednjoškolskog zavoda.

Možda je zahtjev iz Gračanice kasno pristigao?

Napomene

¹ ABH, Zemaljska vlada za BiH (ZVS), Opći spisi, br. 76552/14

² Džinić Ragib-beg, član saborskog Peticionog odbora od 29. 12. 1913., ABH, Sabor BiH, br. 162/14

³ Podvučeno crvenom olovkom

⁴ Isto